

Aalborg bys kirkegårde

Af Thyge Lauritsen

Foreningen for kirkegårdskultur holder i 1986 årsmøde i Aalborg, hvor man bl.a. skal besøge et par af bykirkegårdene.

Aalborg bys kirkegårde administreres af kommunens parkforvaltning og omfatter 3 kirkegårde og et krematorium. De 3 kirkegårde er Almen-, Søndre- og Østre kirkegård, som er indviet henholdsvis i 1806, 1940 og 1959.

I det følgende skal der gives en kort præsentation af disse, delvis med udgangspunkt i et jubilæumsskrift af Sv. B. Olesen, udgivet af parkforvaltningen i anledning af 175-året for indvielsen af Almenkirkegården.

Almenkirkegården

Almenkirkegården i Aalborg er som flere andre købstadskirkegårde fra slutningen af det 18. og begyndelsen af det 19. århundrede blevet anlagt som en assistens- eller aflastningskirkegård for de på det tidspunkt meget stærkt udnyttede bykirkegårde og kirkegulve.

Den tætte bebyggelse og hastigt voksende befolkning i købstæderne nødvendiggjorde af praktiske og hygiejniske grunde en aflastning af disse bykirkegårde, hvad også forbudet fra 1805 mod begravelser i kirkerne er udtryk for.

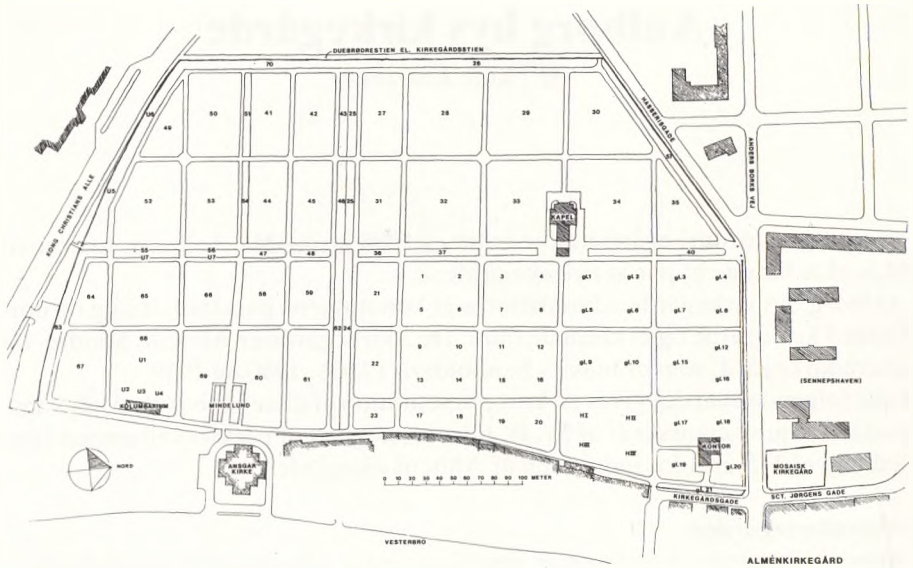
Almenkirkegårdens ældste del er området omkring kontor- og mandskabsbygningen i kirkegårdens nordøstlige hjørne ved Hassersigade, kvarterne gl. 17 - 21.

Her, i god afstand fra det daværende byområde, blev i middelalderen opført en af de såkaldte Sct. Jørgensgårde, hvor man isolerede de spedalske.

Denne stiftelse, hvortil hørte et betydeligt jordtilliggende foruden kirke og kirkegård, blev i 1513 af kong Hans skænket til Aalborg Helligåndskloster. Da spedalskheden var udryddet, blev Sct. Jørgensgård nedbrudt, men kirken og kirkegården blev bevaret. Efter reformationen fik Budolfi kirke Sct. Jørgens kirke og kirkegård overdraget, mens det øvrige jordareal forblev ved klostret. I 1794 fik Aalborg Stiftshospital, som klostret blev kaldt efter reformationen, tilladelse til at erstatte sin kirkegård ved hospitalet med en ny udenfor byen. Denne kirkegård blev anlagt på hospitalets egen jord umiddelbart syd for Sct. Jørgens kirkegård og blev indviet i 1795.

Arealet omtales fortsat som »Hospitalets« kirkegård og har kvarterbetegnelsen H I-IV.

Det var på dette tidspunkt ikke kun Hospitalets bykirkegård, der var overfyldt. Også kirkegårdene ved Budolfi og Vor Frue kirke var udnyttet til det yderste, og en parcel af Hospitalets jord ved Hospitalskirkegården blev overladt de to kirker til begravelsesplads. Dette areal udgjorde sammen med den

Ålborg, Alménkirkegården. Målestoksforhold 1 : 5550.

eksisterende Sct. Jørgens kirkegård, der jo allerede tilhørte Budolfi kirke, begyndelsen til Almenkirkegården.

Arealet, som blev indviet i 1806, omfattende kvarterne gl. 1 - 21.

De næste udvidelser kan følges i kvarternumrene. Allerede i 1820, kun 14 år efter indvielsen, blev kirkegården udvidet mod syd med kvarterne 1 - 20. I 1875 blev kvarterne 21 - 24 tillagt, og allerede i 1882 blev kirkegårdens areal næsten fordoblet med kvarterne 25 - 40. Denne udvidelse afspejler den kraftige vækst i byens industri og befolkningstal, som fandt sted i slutningen af 1800-tallet.

De sidste udvidelser mod syd, igen næsten en fordobling af arealet, skete fra 1906 og frem til begyndelsen af 1920'erne, hvor kirkegården var fuldt udnyttet, og man måtte begynde at planlægge en ny kirkegård, Søndre kirkegård.

Ledige arealer - Under krigen og igen i 1960'erne var kirkegården udnyttet til det yderste, så man måtte lukke for nysalg af gravsteder. Siden har stigningen i antallet af ligbrændinger gjort, at der nu i gennemsnit er ca. 25% ledige gravsteder på kirkegården. De ledige arealer tilsåes nu med græs. Det første areal, der blev udlagt med græs, var den gamle Hospitalskirkegård, hvor der samtidig blev anlagt en brolagt sti gennem arealet, hvor nogle af kirkegårdens ældste monumenter findes.

Gravtite og monumenter - Aalborg historiske museum arbejder for øjeblikket med en registrering af de tilbageværende gravtite på Almenkirkegården således, at man ved sløjfning af gravsteder kan koncentrere ressourcerne om bevaring af de mest værdifulde gitre. Ligeledes tilkaldes ekspertise fra museet til vurdering af udvalgte monumenter.

Kirkegårdens oprindelige alléer bestod af lind. En del er bevaret, og disse indgår i en ny hovedstruktur af lindealléer, der er ved at blive etableret til erstatning for alléer af klippede eksemplarer af vandgran, ceder, avnbøg m. fl.

I driften af kirkegården må der nu også taget hensyn til, at den skal afvikles i 2027, hvorefter arealet formentlig vil komme til at fungere som park. Denne overgang, fra en funktion som kirkegård til bypark, må naturligvis medtages i overvejelserne omkring afviklingsformen. Vi forestiller os, at en del af arealet vil blive bevaret med bevaringsværdige monumenter og hele gravsteder i græs. Genplantning af lindealléer sker også under hensyn til en fremtidig funktion som bypark.

Kapellet blev opført i 1890/91 på det areal, der var indviet i 1882. Kapellet er opført i nyromansk stil af røde mursten med skifertag. Opstandelsesbilledet på kapelsalens vestvæg er udført i 1921 af Knud Sinding.

Det første krematorium i Aalborg blev i 1931 indrettet i kapellet og fungerede til 1969, da et nyt blev taget i brug på Østre kirkegård.

Kolumbariet er indviet i 1941, og opført af Ligbrændingsforeningen, som også stod for krematoriet indtil 1967.

Kontor- og mandskabsbygningen er fra 1959 og tegnet af arkitekt H. Schultz, Aalborg.

Mindelunden blev indviet i 1949. Her findes mindeplader for 24 Aalborggense, som forsvandt sporløst under 2. verdenskrig.

I mange år lød der ønsker om at udvide antallet af mindeplader. Det, var der ikke mulighed for i de eksisterende omgivelser, og i stedet blev en helt ny mindepark, »5. maj parken« anlagt ved Søndre kirkegård og indviet på 40 års dagen for befrielsen i 1985.

Søndre kirkegård

Allerede inden det sidste areal af Almenkirkegården var taget i brug, blev der taget skridt til anlæg af en ny kirkegård - Søndre kirkegård på Bejsebakken.

Kirkegården blev anlagt i 1928/30, men først i 1940 blev den indviet efter krav fra den tyske besættelsesmagt om en begravelsesplads for faldne soldater. Efter krigen blev også tyske flygtninge begravet her.

En skovkirkegård blev i efteråret 1984 indviet i en eksisterende fyrreplantning. Efter en kraftig udtynding og oprydning efter en storm i 1982 underplantedes med eg, tjørn og fjeldribs. Begravelserne foretages i græsklædte lysninger i plantningen, og gravstederne kan, hvis det ønskes, i nogle områder markeres med en granitplade i rød svensk granit med nedhuggede bogstaver, eller i andre områder med et trækors af eg. Interessen for denne nye begravelsesform har vist sig at overstige vore forventninger.

Kapellet, der er tegnet af arkitekt K. W. Orland, blev opført efter licitation i juni 1933. Kapellet er udvendig beklædt med granitkvadre, og på østgavlen over hovedindgangen er indhugget en engel tegnet af billedhugger Frantz Viggo Hansen.

En ny mindelund »5. maj parken« blev, som omtalt under Almenkirkegården, i foråret 1985 anlagt syd for kirkegården og indviet på 40-års dagen for befrielsen.

5. maj parken blev en realitet takket være en stor indsats fra bl.a. tidligere modstandsfolk og økonomisk og praktisk støtte fra Aalborg kommune, foreninger, fonde og enkeltpersoner.

Parken domineres af en stor skulptur udført i norsk granit af billedhuggeren Edgar Funch.

Skulpturen og de ca. 140 mindeplader ligger i et græsareal omgivet af en 1,5 m høj jordvold, der igen omgives af græs og plantning.

Østre kirkegård

I 1959 blev Østre kirkegård indviet. Da Aalborg kommune i 1967 overtog det utidssvarende krematorium på Almenkirkegården, besluttede man at opføre et kombineret kapel og krematorium på Østre kirkegård.

Vinder af den udskrevne konkurrence blev arkitekt Logan Nørgaard, Birkerød, og bygningen, der er opført i røde sten, blev indviet i 1969. I krematoriet findes to gasfyrede Markussen og Kristiansen ovne.

På kirkegården findes bl.a. en stor urnefællesplæne og nogle nye kvarterer anlagt som græsarealer, hvori kan nedlægges granitplader med nedhuggede bogstaver.